IL HABIB

Joħroġ cull nhar ta ħamis, barra minn ħamis ix-Xirca u Labsi.—L'imsieħbin ta Malta u Ghaŭdex jisŭielhom, bil Posta b'collox, tliet xelini fis-sena, li jistghu jitħallsu xelin cull erba' xhur, bil-kuddiem. Ta Barra, jisŭielhom xelin actar fis-sena u jaħtieġ iħallsu ghall'inkas bis-sitt xhur fuk.—Min ma javżax xahar kabel taghlaklu is-sena, jirtabat ghal oħra.—Ebda chitba li tasal f 'idejn id-Direttur ma tarġa tirtadd l'ura.

Imżeŭŭak b'cull xorta ta daŭl, ta taghlim, ta aħbarijet u ta moghdija taż-żmien: imma dejjem nisrani u *ħabib tal-kalb.*

Proprietarju: il *Cumitat tal Ghakda tal Apostolat tat-Talb*, li kankal u sejjer imexxi dan il kari tajjeb, ghall gid tal Maltin.

Direttur is-Sur Ġużè Muscat-Azzopardi (strada santa Luċija, numru 89.)

Amministratur: is-Sur Dŭardu Galea (str. Cristoforu, numru 174).

Stamperija: *G. Muscat* (strada sant'Orsla, numru 213.)

L' EŬŬEL SENA — IL ĦAMIS, L'EŬŬEL TA FRAR, 1912. — Nru. 1.

Biex nibdeû.

Cull kalb trid oħra—ighid il Malti. U din il ħaġa inħossuha ilcoll geûûa ruħna, ghax, fil ferħ u fil ghali, dejjem nixtieku insibu *ħabib* biex nifthu kalbna mieghu. Imma il ghażla ta dan il *ħabib* jaħtieġ naghmluha b'rekka cbira, ghax mhux cull-ma ilekk deheb: u, minn xi drabi, dac li naħsbuħ *ħabib* icun l'acbar ghadu taghna.

Hemm proverbju iħor ighid: *Ma min rajtec xebbaħtec!* Imma ûieħed gharef dan il proverbju seuûieħ hecc: *Ghidli x'cotba takra u nghidlec chif taħsibha!* Difatti, bħalma il *kari ħażin* chien dejjem ittoscu tar-ruħ u tal kalb: u biħ, sa mill'ibghad żmienijet, tħassru u intilfu ghal-collox bniedmin ghorrief, li, fihom infushom, ma chienux kabel nies ħżiena: hecc ucoll il *kari tajjeb* hu l'aħjar *ħabib taghna.*

Mela, jidher ċar li, actar ma kieghda tfur id-dinja b'*gażetti* u *rumanzi ħżiena*, actar haûn bżonn li din il marda issib min ifejjakha b'kari li jiftaħ il ghajnejn, li jati gost, li biħ jistaghna il moħħ u tithenna il kalb, li collox ighallem seûûa u sa fejn hu xierak ifittex ucoll il moghdija tażżmien.

Dan hu il ħsieb li kankal il *Cumitat tal Ghakda tal Apostulat tat-Talb* biex joħroġ din il gażetta bil-Malti: u ghedna "id-dinja kieghda tfur bil kari ħażin" ghax dan il hemm cbir u din il ħsara bla-kies m'humiex haûn Malta biss, imma cull-imchien. Il ghedeûûa t'Alla u tal bniedmin ma ghandhomx pajjiż, ma ghandhomx bandiera, ħlief tax-Xitan: u jaghmlu id-deni cull fejn jistghu. Fil bliet il cbar, ilhom, bil kerk u bil cliem ħelu, bil ghideb ta cull xorta u b'cull xorta ta ûeghdiet, ixeûûxu in-nies u isaħħnu l'imħuħ, biex ibieghduhom mil Cnisja u cull triek tajjba oħra: u issa tahom ghalina ucoll.

Din il gażetta, bħalma taraû minn din l'eûûel ħarġa, ma bi ħsiebiex taghmel priedchi: m' aħniex sejjrin nimleûha bil ħajjet tal kaddisin u bl'aħbarijet tal festi: ftit minn daûn il ħûejjeġ: u maħħom cull xorta ta daûl u taghlim iħor li jisûa ghall gìd u ghall'educazzjoni tal Maltin, fuk is-snajja, fuk il cummerċ, fuk il biedja, fuk dac collu li jiġri fid-dinja, b'tiżûik tal aħbarijet ta Haûn u ta Barra, b'rumanzi tajjbin, bi ġrajja ta pajjiżna, b'moghdijet taż-żmien u b'loghob xierak---b'collox, basta tajjeb ghall moħħ u ghall kalb.

Dan hu il *Habib* li gejj iżurcom: u tistgħu tibkghu sguri li, jecc tilkghuħ u titftħu kalbcom mieghu, ma tcunux imkarrkin minnu.

Inbiercu b' Kalbna collha il HABIB, gazetta bil Malti: u nirriccmandaûh lir-Reverendi Cappillani, biex ixerrduh Kalb l' insara tal Parrocci tahhom, ghax nistenneû minnu gid cbir.

Mil Belt, fid-19 ta Jannar, 1912.

✠ P. Arciskof u Iskof.

Niftehmu aħjar.

Il *Habib* ismu mieghu: m'hux gejj ghall ghilt u ghall ġlied: mela, il pichi ta bejn cull xorta ta partiti ma ighoddux ghaliħ: anzi, inkas irid jaf bi qŭistionijet fuk il *Chitba tal Malti*: cull-ħadd jicteb chif joghġbu, basta suret in-nies; u id-Direttur ma iŭiegebx ħlief ghal dac li jidher *bla firma*, ghax dac biss icun tieghu. Imma cull-ma jingieb haŭn ghandu icollu ħsieb tajjeb: jigifieri, l'eŭŭel-nett, ta kima lejn Alla u il Cnisja Cattolica; imbaghd, ta 'mħabba lejn Malta u id-drittijet taħħa; u, fl'aħħar, ta gid u fejda ghall Poplu. B'daŭn il pattijet, min hu dac il bniedem onest, cbir jeŭ żghir, gharef jeŭ injurant, li ma icunx irid ighinna?....

G. Muscat-Azzopardi.

Aħbar

Il *Habib*, li m'hux ħiereġ biex iħalli il kliħ (u jecc iħalli, *imur collu ghall fkar*) jinbieħ SITT ĦABBIET — seŭŭa fit-torok u seŭŭa cull-fejn jinbieħ il *Herald*.

Min irid jissieħeb fiħ, jicteb lill'*Amministratur tieghu*, li jokghod il-Belt, strada Cristoforu, numru 174; jeŭ imur iħalli ismu ghand is-Sur *G. Muscat,* strada Mercanti, numru 48.

Il *Habib* jinbieħ ucoll ghand is-Sur Piju Borġ—haŭn, il-Belt, strada *San Giovanni*, numru 55.

Tûissija

Daŭc li ma bi ħsiebhomx jissieħbu fil Habib, nitolbuhom ireġġghulna din l'eŭŭel ħarġa l'ura, ghall'inkas *sa nhar it-tlieta li gejjin.*

Imma, bi ħlas hecc ċchejċhen, min hu li ma jissieħebx, IMKÀR BIEX IGHIN BISS IL KARI TAJJEB?....

Ir-Re scond il Fidi

Min m'hux nisrani, iħares lejn ir-Re u jara fiħ il bniedem l'actar cbir u kaŭŭi tan-Nazzjon, illi cullħadd ghandu bil-fors jatiħ kima u gieħ, ghaliex hu jiġbor fiħ in-Nazzjon collha u fl'isem tieghu isiru il ligijet li jorbtu il poplu collu. Iżjed; jara fiħ dac il bniedem illi hu meħtieġ biex bħala ras ighakkad il bċejjeċ collha tal gisem flimchien u iżommhom fl'ordni u fil ħajja.

Iżda in-nisrani jara iżjed fir-Re, ghaliex il Fidi tghidulu u tridu jemmnu. In-nisrani jara fir-Re dac il bniedem illi fuk l'art jidher ghall Alla fil ħŭejjeġ li imissu lill gisem, chif il Papa jidher ghall Alla fil ħŭejjeġ li imissu lir-ruħ. Ghal hecc li Spiritu is-Santu stess ighidilna, fil Ctieb tal Psalmi, illi *ir-Rejjet isaltnu fl'isem tieghu*; chelmiet illi San Paŭl missierna dejjem tenna lill'insara bi cliem iħor, meta chitbilhom illi *cull bniedem ghandu jobdi lil min jiccmanda fil gholi* u li ghandu jobdi *mhux biex jeħles il castighi, imma biex ma jidnibx*. Anzi, San Pietru, f'ŭaħda mill' Epistoli tieghu, kal iżjed, mita chiteb illi *ghandna nobdu* (u ghal hecc ucoll inħobbu) *il Capijet taghna, ghalavolja icunu ħżiena.* Dana chien, difatti, it-taghlim tal Cnisja Cattolica lill'insara sa minn dejjem, u ŭieħed mis-Santi Padri taħħa ħalla mictub illi *mhux ghalxjen*

ir-Re igib ix-xettru f'idu u ix-xabla f'genbu; dan ifisser is-setgha li Alla taħ fuk il poplu li mar jafdalu f'dejħ.

Huŭa cbir, immela, ir-Re u cbir ħafna; iżda cbir mhux biss ghaliex hu fuk cullħadd, ghandu is-suldati u il canuni, u chelmtu dejjem mismuha; iżda huŭa cbir tuk collox ghaliex fil persuna tieghu u fis-setgha tieghu aħna l'insara nagħarfu l'aŭtorità t'Alla, chif ghallimna bi cliemu u b'ghamilu Gesù Cristu, mita kalilna: *Ghandna natu lill Cèsare (is-Sultan) dac li hu ta Cèsare u ll'Alla dac li hu t'Alla.*

Chemm hu sabiħ it-taghlim tal Fidi nisranija! Chiecu cullħadd chien jemmnu u jaghmlu!

MONSINJUR GAŬCI.

Fħiex iŭassal ix-xorb!

Fil 21 ta Jannar li ghadda, il Hakk tal bnedmin neħħa il ħajja, f'Parigi, fil ħabs tas-*Santè*, lill Renard illi f'Aŭŭissu li ghadda chien katel il puliziott Pelletier.

Malli ŭaslet is siegha kalila tal meŭt l'imsejchen dar lejn daŭc li chienu mieghu u kâl: Ara fejn giebni ix-xorb! Gheidu l'ommi illi chiecu jen ma contx fis-sacra ma contx nasal fejn ŭasalt! Ftit minuti uara, il mannara tal ghiliottina ħażditlu ghonku minn gismu!

* *
*

Meta krajt din l'aħbar li tchexchex, rajt chemm ghandhom ragiun tasseu l'Inglizi li iŭakkfu Xriechi biex jaghmlu guerra ta sicuit contra ix-xorb: rajt chemm jaghmlu seŭŭa l' America fejn ghaddeŭ sa ligi biex tal ħŭienet tax-xorb ma jistghux ibighu xorb lit-tfal taħt it-tnax il sena, taħt pieni ħorox; 'ligi li ghamlet bħala ucoll li Svizzera, anzi dan il paijs ghamel izied u f'cull scola ghamel tabeilli b'ittri cbar li igheidu: «Ix-xorb hua toscu!» — «Ix-xorb juasslec fejn ma tridx» u oħrajn bħal daŭna.

Nofs l'imgienen jinsabu maghluka mħabba ix-xorb, scond ma igheidu it-tobba. Chiecu fid-dinja ma chienx haŭn il misħut spiritu (*alcool*) chiecu il ħabs u l'isptar ma ħumiex imghammrin chif inhuma. Min jista igheid il mard collu li jaghmel ix-xorb ta l'ispirti fil gisem tal bniedem?

Il *marsuttin*, (tisi) il genn (*delirium tremens*) il cancru fil fŭied (*cirrosi del fegato*) u bosta u bosta mard iħor ghandu bħala missieru il misħut vizziu tax-xorb.

Izda biex ŭieħed jista jicteb il ħsara collha li igib ix-xorb hemm bżonn mhux ta nitfa ta giurnal iżda ta ctieb cbir u oħxon.

C. M. D.

FRIEFET FUK ŬARD

Il-tnejn ta Frar: Il Purificazioni ta Marija SS. —Maria marret it-Tempju ħalli tissaffa, ghalchemm ma chienx jeħtigilha titnaddaf, ħi Xebba u Omm Alla. Hija marret biex tressak kuddiem il Missier Alla (*tippresentalu*) lil Binha il maħbub Gesù u ittemm il ligi. Ħelsitu (*irriscattatu*) b'żeŭġ ħrief tal gamiem. Xmun, hecc chif lemaħ it-tarbia fuk dirghajn Marija, gharaf malajr lil Messija u nxteħet gharcuptejh jatih kima bħal Alla(*).

Tifchira—L' iskof ta Malta Fr. Martin Royas chien miet Ruma (19 t'Aŭŭissu 1577) u laħak flocu Fr. Tummas Gargallo. Kabel ma icconsagraŭħ, il Cnisja ta S. Ġŭan chienet tista' tgħid tlestiet, u billi il Gran Mastru ma riedx jistenna actar imma chellu seba' mitt sena li jara icconsagrata dic il Cnisja, l'ghaxka ta kalbu, talab u kala' minn ghand il Papa li jicconsagraha Mons. Duvic De Torres, arciskof ta Monreal, fi Skallija. Marru mela gibuh żeŭġ xŭieni, u kagħad fil Palazz tal Gran Mastru; u f'l 20 ta Frâr 1578 icconsagra it-Tempju ġdid.

Tŭissija—Fis-Sagristija ma għandecx titchellem, eŭ għallinkas tħaddet minn taħt il lsien; ghaliex is-Sagristija tagħmel biċċa mil Cnisja, u ghaliex jista' icun ucoll li Sidna Gesù Cristu jinsâb hemm ucoll bil gisem f'xi farca ostia li bakgħet imŭaħħla magħ xi *corporal* jeŭ *purificatur*, li jinżammu u jintrefghu fis-Sagristija.

Cliem ta ħabib—L'għażż jixbaħ lis-sadîd: actar ichedd hu milli ix-xogħol; il muftieħ li tiftaħ dejjem bih katt m'hu micul bis-sadid u ilekk dejjem bħal ġdid.

Jecc tħobb il ħajja la taħli katt żmien. Iż-żmien hua dac li bih hija minsuġa il ħajja

Orkod cnieni u baccar filgħodu. Daŭn huma l'aħjar żeŭġ ħŭejjeġ biex isseddak fic is-saħħa tal gisem u tal moħħ.

La tħalli katt għal-għada dac li għandec tagħmel illum. Għada icolloc ħŭejjeġ oħra x' tagħmel.

Tagħlima—L'ilma hu l'aħjar xorb u l'actar meħtieġ. Imma ixebbħu ħażin lilu lil mîn hu bla ħtija. L'ilma, biex icun tajjeb ghax-xorb, barra minn ħŭejjeġ oħra, m'għandux icun fih *sustanzi organiche*, jigifieri t' annimali u ħxejjex. Dan l'akŭa għax inclelè jista' icun zerrigħa ta bosta mardijet. Biex tara jecc l' ilma fiehx minn dauc *is-sustanzi*, hu flixcun li icun nadif seŭŭa, imlieh sa nofsu bl'ilma u itfa ftit zoccor; għalku tajjeb b' tapp taż-żgieġ u ħallieħ f'loc sħun għal xi ġranet. Jecc l' ilma icun fiħ minn daŭc *is-sustanzi*, ma idumx ma jiddardar u jerħi rieħa ta ħaġa għaddiet.

Tifsira—Il Cnisja tal Cattidral tinsieħ hecc għaliex fiha hemm kiegħed dejjem siġġu jeŭ tron għal Iskof; u il chelma bil latin *cathedra*, li minnha ġejja l' oħra *cattidral* tfisser seŭŭa seŭŭa siġġu.

Cliem ta għaref—«Il ġurnal, bħalma ħafna ħŭejjeġ oħra, jista' jinkeda bih għal ħsieb ta moħħu it-tajjeb u il ħajjen, biex jagħmel il gîd jeŭ id-deni, biex iŭakkaf jeŭ iġarraf, biex irakkad jeŭ ixeŭŭex. Hua inqŭina li ħaddmet l' imrietel collha; martell li chisser mitt inqŭina. B'collox jinkeda'; bid dehen biex imexxi, bil ħżunija tal moħħ biex jinsob u iŭakka; bil ħila ta miġnun biex jinxteħet, bil għakal biex ikîs il ħŭejjeġ; jindeħes u ibażża'; jiżra' u ikaċċad: f'chelma ŭaħda hu jeŭ palma jeŭ sejf.»—Galdieri.

Curżità—*Is-sandwich* gej mil Inghilterra, u dac li daħħlu hemm l'eŭŭel darba chien Lord Sandwich, lagħab mil iprem, li, biex ma jitlifx żmien imur id-dâr għal ŭakt l'ichel, chien iżomm dejjem fil kabda dic innofs tużżana *sandwich*. Minnu ħà l'isem *is-sandwich* u lilu jafu bħalma forsi ucoll ixxorti li messitu li icun fuk l' iŭejjed collha. In-nisel tiegħu, l' insieħ collħadd, għâd li mil cbarat, m' hu xejn ta gieħ għalih.

Kŭejjel jeŭ Proverbi— Xogħol il agħir (mîn jaħdem bil ġurnata) nofs serk u nofs tmattir.

Aħjar iff inchella aħħ!

Iż-żmien jitŭal għal mîn filgħodu ibaccar u filgħaxija iŭaħħar (jisâr).

Cajta—Ŭieħed fanfru biex iħallas sold cafè ħareġ chemm flûs chellu ġol bût. Jeħor li chien fuk il mejda kuddiemu ma ġarrgħux u kallu: «Coss, k'ed ngħid jien, ċ... emm tagħmel seŭŭa, int iggib flûsec *col... u* fukec».

Tad-daħc—Is-Sinjur: Salv, i... għel il gass. Is-seftur, *gej minn kiegħ Gha... lex*: Sinjur, ma fieħx ftila!

Dun Paul.

Ma dûar il Gżira

— Nifirħu lill Professur Dumincu Nisi, Sacerdot taljan li ilu żmien Malta u li hu ragel tas-seŭ gharef u modest, ghax giè maghżul b'Canonicu-Onorarju tal Colleggjata ta Birchircara.

— Nhar il gimgha, 26 ta dan, il Contr' Armirall tal flotta Francisa u ħames Ufficjali oħra, żaru il Cnisja storica ta San Għann, fejn geŭ milkugha mir-Reverendissimi Canonici Monsinjur G. Gaŭci, Segretarju tal Iskof, u Monsinjur F. Cavendish, Cappillan Militari tal Cottoniera.

— Ŭara il pranzu, abbord tal *yacht Medina*, ir-Re u ir-Regina irringrazjaŭ l'Iskof taghna tal lakgha li ghamlulhom f'din il migja taħħom il Maltin u irrigalauħ żeŭġ ritratti cbar b'isimhom mictub minnhom taħthom, chif ucoll irrigalaŭ tnejn oħra zghar lill Monsinjur Lŭigi Attard, il Vigarju tal Iskof. Ghal dan l'unur nifirħulhom bil kalb.

— Tfaħħar ħafna il panigiricu li ghamel il Catidral, fil 25 ta Jannar, l'imsemmi predicatur Dumnican Patri Piju Ciuti. Fil 10 ta dan ix-xahar, jaghamel il panigiricu ta San Paŭl (il-Belt)—u imbghad, bil permess tieghu, ghandhom jigu stampati iż-żeŭġ Panigirici flimchien, haŭn Malta.

— Fl'eŭŭel lakgha tal *Cumitat tal Lingŭa taljana* (li fiħ 62 ruħ mill'aħjar nies ta Malta—Monsinjuri, Cappillani, Nobbli, Avucati, Tobba, Periti, Neguzjanti u persuni oħra minn din ix-xorta) geŭ maghżulin *Sebgha*, biex jaħdmu ctieb flimchien, fejn tcun miġbura darba ghal dejjem li *Storja tal Lingŭa taljana f'Malta*, bid-documenti taħħa collha, mill'ibghad żmienijet s'allum: u daŭn is-*Sebgha* (maħturin minn 62 Letterat ta cull katgha, li huma ucoll chienu geŭ maħturin kabel f'lakgha ta iżjed minn erba'mit ruħ tal istess xeħta) huma: l'Avucat Oreste Grech Mifsud, C.M.G.—il Commendatur Antonju Lanzun—Monsinjur Canonicu Dun Paŭl Galea — l'Avucat Arturu Mercieca, M.A.—in Nobbli Federicu Caruana Gatto, LL.D—it-Tabib Giann-Feliċ Inglott—u id-Direttur ta din il gażetta. Bil ghajnuna t'Alla u ta ħafna ghorrief li jistghu jixxiercu bid daŭl taħħom ma daŭn is-*Sebgha*, icun tas-seŭ *ctieb għażiż* ghalina u ghal min jigi ŭarajna.

— Ir-Re, kabel ma telak minn haŭn, ħalla daŭn it-tifchiriet lill Maltin:

ghamel —

a) il Curunell Onurabbli Nicolinu Grech Biancardi, C.M.G., C.V.O., P.L.—*Ajutant Onurarju Tieghu*, xorti li s'issa chienet ghadha ma messet katt lil ŭieħed Malti;

b) l'Onurabbli Avucat tal Curuna, Vincenz Frendu Azopardi, C.M.G., LL.D.—*Kt.*, jigifieri grad ta *Cavalier bit-titolu ta Sir* u li jati ucoll lis-Sinjura tieghu it-titolu ta *Lady*;

c) id-Decan tal Catidral, Monsinjur Dun Vincenz Vassali, Prot. Ap. — *C.V.O.*, jigifieri *Commander tal Ordni Vittorjan*;

d) il Curunell Alfredu Trapani, tal Artillerija Maltija, u il Continu Captan Teŭma Castelletti, Ajjutant tal Gvernatur—*M.V.O.*, jigifieri *Members tal Ordni Vittorjan*;

e) tà il Medalja tal fidda tal istess *Ordni Vittorjan* lis-Sotta-Spettur tal Puluzija Car-

(*) *F'cull «Friefet fuk il Ŭard», bi ħsiebna ingibu chelmtejn fuk il Kaddis tal ġurnata, chif jaghmlu il gazetti ta cull leŭn. Imma, billi illum il Cnisja ta Malta ma taghmel ebda festa, ghażilna dic ta ghada.*

melu Agius, lis-Surgenti Censu Apap u Bertu Zammit u lil Giorġ Lopez, tmunier tal Gvernatur;

f) ħa b'id Toni Dingli, Paŭlu Bonnici, Toni Schembri u is-Sur Ġużè Vassall (li tressku kuddiemu mil Gvernatur, l'eŭŭel tnejn ghax taŭ xhieda ta curaġġ u ħila cbar, it-tielet bħala Suldat mill'ixjeħ u is-Sur Ġużè Vassall bħala ŭieħed mill'actar anzjani fost l'Impiegati tal Gvern) u kalilhom li *ħa gost jarahom ŭiċċ imb'ŭiċċ*;

g) u icconsinna lill Cmandatur Howard, bħala President tal Banda *La Vallette*, stendard sabiħ, li neŭŭillu li stess Gvernatur, biex dic il Banda tibka iżżommu bil ghożża li tixrak lil rigal gejj minn idejn ir-Re.

Ir-Re tà ħafna onuri oħra lill Gvernatur, lis-Segretarju Principal, lill'Armiralli Ingliżi u Francisi u lil cbarat oħrajn, tal art u tal baħar: imm'aħna ridna insemmu biss il Maltin.

Nifirħu bil-kalb lil cull-ħadd.

T. Borg.

Kuddiem Xbieħa tal Madonna

Hecc cont sabiħa meta rajtec darba
F'ħolma, fil hena taż-żghurija tieghi:
Cont rieked ŭaħdi f'sodda ċhejcna, mŭarrba,
U Int mis-sema inżilt u kaghdt ftit mieghi.

Sbiħ il jum, ghjeb ix-xemx, flimchien imxierca,
M'ghandhomx leŭn ħelu bħal ŭardiet ħaddejc:
Tisbok cull dija tas-smeŭŭiet, o imbierca,
Il leħħa irżina minn ta ħbub ghajnejc.

Ŭarda li tbexxak fiż-żernik ta Mejju
Tixbaħ id-daħca ta xufteje, Ħanina,
Fil ħin li mieghec tħaddan, tfajjel ħlejju,
Il cbir Feddej, li bata u miet ghalina.

Ghajnejħ micsura f'naghsa ħiemda, iserraħ
Gesù fuk sidrec ir-ras tieghu żghira,
Minn kalbu ghal kalbec gid is-sema iferraħ....
Ma dŭarec l'anġli b'kima iħarsu u b'ghira.

Imbierca l'id illi pingietec! Dija
Serket lill cŭiecheb, ġmiel lil ŭard tal ġonna,
U biħ libbsitec, o b'cull ħajr mimlija,
Sultana tas-smeŭŭiet, ħelŭa Madonna.

Hecc cont sabiħa, jen niftacar seŭŭa,
Meta fil ħolma ta żghuriti ilmaħtec:
T'ghajnejc, ta fommoc chienet din il ħleŭŭa:
U jen f'imħabbti bl'isem t'Omm sejjaħtec.

Prof: Dun Carm Psaila.

11 - 1 - 12.

Ghaliex,

meta fil Cnejjes icun hemm l'*Esposizjoni tas-Santissimu*, ma jindakkux kniepel ŭakt is-Sanctus u l'Elevazjoni?

Risposta — Ir-ragjuni li ghaliha il Cnisja ma tippermettix li jindakku il kniepel ŭakt is-*Sanctus* u l'*Elevazjoni* fil kuddies, seŭŭa jecc icun cantat u seŭŭa jecc sollenni, chif ucoll meta icun baxx, hi ħaġa l'actar naturali u maghrufa minn cullħadd; ghalchemm mhux cullħadd, anzi ŭisk ftit, ikisuha. Fil kuddiesa, meta ma icunx hemm l'Esposizjoni tas-Santissimu, il poplu li icun kieghed jismaħa, jista jibka bil-kieghda sachemm is-Sacerdot ighid il *Prefazju*, jeŭ, biex niftehmu aħjar, sachemm min icun ked' ighin il kuddiesa igharraf bi ftit tocchi li il kassis ŭasal fis-Sanctus. Hemm il poplu li icun jismaħħa u dac stess li icun ighin il kuddiesa ghandhom jixteħtu ghar-rcupptejhom u jibkghu sa chemm il kassis isumi id-demm, jigifieri sa chemm is-Sacerdot jitkarben bit-tieni speci u icun sejjer jieħu l'inbid biex jippurifica il Calci. Infatti, jecc tosservaŭ, mis-*Sanctus* sal Elevazjoni tal kuddiesa cantata, daŭc li icunu fil Cor collha jokoghdu ghar-rcupptejhom u imbghad jibkghu bil-ŭiekfa sal *Comunjoni*. Issa, meta fil Cnisja hemm espost Gesù Sagramentat ghall kima tal insara, daŭn ŭakt il kuddies ghandhom proprjament jokoghdu ghar-rcupptejhom mill'eŭŭel sal aħħar u ħadd ma ghandu ikum ħlief mill'Evangelju sa x'ħin is-Sacerdot icun sejjer joffri l'ostja u il calci u imbghad ŭakt l'Evangelju tal aħħar. Minn dan cullħadd jara ċar li il kampiena ma ghandhiex x'taksam fil kuddiesa meta fil Cnisja hemm l'Esposizjoni. Nisthu nghidu, però, li mhux biss in-nies ma jokoghdux ghar-rcupptejhom ŭakt l'Esposizjoni, imma il kampiena ghall xejn tistiedinhom fis-Sanctus, meta Gesù Cristu m'hux espost sollennement; ghaliex ħadd ma jisma ħlief it-tocchi ta kabel l'Elevazjoni il proprjament tindakk biex tavża lil min kieghed jisma il kuddiesa li il kassis sejjer jistiedinhom biex flimchien mieghu jaduraŭ il Gesù Sagramentat.

Ŭieħed jista verament isib tkil illi jokghod ghar-rcupptejħ il ħin collu tal kuddiesa meta hemm l'Esposizjoni, u aħna natuħ ragjun; imma jidhrilna li ħadd, ghall'ebda ragjuni, ma ghandu jaħmel li jokghod bilkieghda. Hija prudenza cbira illi dac li icun jitŭarrab fil genb, jokghod taħt in-navi, meta l'Esposizjoni hi fil Maggjur; insomma li jaghmel b'mod li bl'imgieba tieghu fil Cnisja, jecc ma icunx ta esempiu, ma jatix scandlu lill'oħrajn. Imma li ŭieħed ma jistax jokghod ghar-rcupptejħ ghal seŭ-seŭ sitta jeŭ seba' minuti—meta mhux inkas— jigifieri mis-Sanctus sal Comunjoni, hija scuża ŭisk goffa biex ŭieħed igerraħħa, jecc naħsbu fil loc u fil ŭakt li fiħ incunu ninsabu.

Dun Ġŭann.

AKRAŬ: «*Omm tas-scŭ u Omm taparsi*»
Rumanz mill'isbaħ: jibda fit-tieni numru.

PATRI VELLA

Daks sentejn ilu, bejn ŭieħed u ieħor, ftit min-nies, mhux actar minn tmienja, jena chelli ix xorti incun ŭieħed minnhom, bdeŭ jiltakghu fl'oratorju ta San Flippu fil Cnisja tal Geżŭiti tal Belt, biex jitchellmu fuk dac li tista taghmel ghal gid tarruħ u tal gisem l'opera tal Apostolat tat-Talb, imŭakkfa, chif kalb popoli oħra, f'pajisna ucoll. Dac li ġabar daŭn l'erba minnies chien il Geżŭita Patri Michiel Vella, li deherlu li chien possibbli li f'Malta, chif f'paijsi oħra, iŭakkaf opera li isseħħ, li ticber, u li tcun ta gid materjali u spiritŭali ghal pajjisu. Ma riedx ŭieħed jicsirlu kalbu, ghal-hecc ħallejnieħ ighid u jaghmel minghajr xejn ma fixchilnieħ; anzi tajnieħ dakka ta id ucoll mill'aħjar li stajna. L'actar li ħadmu fost tal eŭŭel chienu Monsinjur Canonicu Dun Paŭl Galea, il Commendatur Antonju Lanzun, is-Sur Walter Agius, is-Sur Giorġ Peralta u il Cavalier Robert Balbi. Imma jena stess cont l'eŭŭel ŭieħed li ktajt kalbi u li deherli li Patri Vella chien sejjer jibni fuk it-tafal, ghaliex l'opera tieghu chellha tmut f'kasir żmien u forsi bil chemm tilħak titŭieled. Ma chienx hecc: Patri Vella, mimli bil Fidi, deher kaŭŭi daks sur, u ma contx tisma f'fommu ħlief il chelma tal fiducja fil Kalb ħanina ta Gesù. U bil fidi kaŭŭia tieghu, bit-tama ħajja li chellu f'Alla, b'dic il ħrara li kanklet il Giovanni Bosco, il Ludovico da Casoria u il Bartolo Longo; b'dina il fiducja Patri Vella rebaħ. L'opera tal Apostolat tat-Talb, taħt forma ta opera ta beneficenza, ghadd iet il-kuddiem, ġabret il flus ta eluf biex terfaħħomlhom u tatihom li mghax fukhom, fetħet idejha mal fokra, kassmet ħobż bil knatar u lesta biex b'cull mod tghin il fokra, tghin il Maltin. Patri Vella jinsab illum irtirat, ghax marid, fil Culleġġ ta San Lŭigi, f'Birchircara; imma l'opera tieghu seħħet u chibret. L'isem tieghu, isem ta veru benefattur tal Maltin, bħal daŭc ta Fra Diegu u tal Canonicu Bonnici, ghandu jibka mictub b'ittri tad-deheb fil menti u fil kalb taghna, ghaliex hu ghallimna x'tisŭa il fiducja f'Alla, u chemm miraculi taghmel il Kalb ħanina ta Gesù, ma daŭc li ighidulha: *Cor Jesu dives in omnes qui invocant te, miserere nobis.*

Ed. Asciak Mifsud P. L.

IL-HOLKIEĦ

L-ART

Il bniedem hecc ċchejchen ħdejn l-art li fukha jghammar, muaħħal, biex inghid hecc magħħa li l-medda li jaħchem b-ghajnejħ minnha ma hi xejn hdejn il cobor immens tagħħa, dam eluf ta snin ma ntebaħ li d-dinja hi tonda ghamla ta larinġa. Boghod imbaghad il miljuni ta mili minn daŭc li nsejħulhom cuiecheb, dam daks hecc ieħor ma fehimha li ŭaħdiet minn daŭc il cuiecheb huma dinjet bħal din li nghammru fiha u l-oħrajn, li jinghaddu bil miljuni, huma xmux daks taghna u acbar; u ma chienx gharef bil ftit l-eŭŭel ŭieħed li kal li bin-nhar is-sema hu micsi bil cuieceb bħal bil-lejl.

L-eulenin nies chienu jaħsbu li d-dinja hi bħal mejda tonda bil ŭiċċ tagħħa mmeŭŭeġ imħabba l muntanji, l-ibħra u il uidien. Għal żmien li il bniedem chien ikis l-art imdaŭra b-ilmijiet li l-moħħ tal bniedem ma juassalx li jifhem ta liema medda huma, medda li tibka tinfirex sachemm jakkdu ħaġa uahda massema; u li din l-art ghamla ta mejda tonda, kieghda bħala ġzira hierġa minn geŭŭa l-ilma minn kiegħ il Hokien jeu kisha bastiment bla ma jitharrec f-uiċċ l-ilma. Hecc chienu ipinġuha

f moħħom in-nies ta Babilonia u il-Lhud daks tliet elef sena ilu. Omeru, poeta grieg minn l-actar antichi, chien jifhimha bħalhom u sejjaħ l-ilma li jħażżem l-art *okeanos* (ocean) chelma li bakghet tfisser sallum dac li bil-malti nghidulu *il baħar il cbir*; u Esiodu, chien jghid li bħal mejda tonda kieghda f nofs trik bejn is-sema u l-infern. Il fehma li l-art tibka' tinfirex l-isfel sa ghruk il ħolkien sabet xi jbiddilha ħarira mita l-bniedem intebaħ li l-istess xemx, kamar u cuiecheb u mux oħrajn ġodda, jidhru ta cull jum fil ghodu ġeŭŭa l-lvant ŭara li jcunu ghabu fil ghaxija ġeŭŭa l-punent. Il bniedem dam uisk biex ŭasal li jifhem, chif nifhmu il-lum, li l-art jeŭ dinja, kieghda ghaliha, maktugha minn cullimchien, balla titgherbeb fil beraħ, timraħ bħal ballun, u tiġri daks ħdax il elf darba actar minn vapur ta l-art minn l-actar ħfief u uisk xorti tpaspru fuk x'jista jcun hemm li kieghed, chif chienu jaħsbu, iŭieżen id-dinja u iżommha uiekfa fis-sħiħ. Issemmeŭ mîni ġeŭŭa l-art li jibkghu neżlin sa gherk id-dinja li minn ġeŭŭa fihom jghaddu cull jum ix-xemx, il kamar u il cuiecheb. Il Grieghi chienu jifhmu li is-sema kieghed iżomm fuk tnax il colonna u minghalihom id-dinja, jeŭ b-chelma oħra l-art, chienet kieghda fuk dahar ŭieħed minn l-allat tagħhom imsejjaħ Atlas. Minn ghala l-Egizziani, jeŭ b-chelma oħra Masrin, imbghad, id-dinja chienet kiegheda fuk dahar erba' ljunfanti recbin fuk fecruna kieghda f'ŭiċċ l-ilma. It-terremoti chienu jaħsbuhom isiru imħabba li daŭc ir-reffiegha ta papashom chienu cull tant jiċċakalku. Ghall Giappuniżi chienet tcun brimba cbira-cbira ir-reffiegha li tiċċaklak u theżheż l-art, u uara żmien beda jcun gattarell. Fil Mongolia chienet tcun ħanżira, fl-India chienet tcun ċappa laħam ħajja bla lebda ghamla ta animal; f xi bnadi ta l-America t-isfel chienet tcun baliena; f xi bnadi ta l-America ta fuk fecruna cbira-cbira.

(jissocta) G. VASSALLO.

TŬISSIJET FUK IS-SAHHA

Mens sana in corpore sano.

Habib hu dac illi irid il gid u il hena ta ħabibu: mieghu jithenna fil ferħ, u jitnicchet fil ghaŭġ; ghaldakstant *il Habib* icun giurnal illi ifittex il hena tal Maltin u dan bit-tagħlim tal poplu sabiex huŭa ista jaghraf il ħażin mit-tajjeb ghall gid tar-ruħ u tal ġisem.

Ghall ħŭejjeġ tar-ruħ, ghat-taghlim tas-snajja u tal biedja, ghall ħrejjef u ċajt u ghall tant ħŭejjeġ oħra, hemm ħafna nies illi ghandhom imiddu rashom biex ighallmu u jifthu moħħ il poplu f'dan il giurnal Malti. Jena ħsibt u rajt illi, biex il bniedem jista jisŭielu cull taghlim u jista icun felici fid-dinja, hemm bżonn illi icollu saħħtu, u ghal hecc jidhirli illi nista nghin id-dghajjsa billi nicteb xi ħaġa fuk is-saħħa; jigifieri: chif naħarbu il mard, chif ngharfuħ meta jigi fukna, biex nistghu infejkuħ, u flaħħarnett chif infittxu li intaŭŭlu ħajjitna, basta dejjem f'saħħitna.

Il ghajdud tieghi ma icunx fit-tul—imma ftit chelmiet cull numru tal Giurnal: u l'eŭŭel, fiħsiebni imkassam scond iż-żmien tal persuna, dac li jinħtieġ ghat-trabi, imbghad ghat-tfal, ŭara ghall giuventur u ix-xbejbiet, incompli fuk in-nies maghmula, ghożżieb jeŭ miżżeŭŭġa; u fl'aħħar nett nghid ucoll fuk ix-xjuħ.

Hecc bil ftit il ftit, u bil ghajnuna t'Alla, nitma illi jirnexxili naghmel xi ftit tal gid lill'aħŭa maltin (chif s'issa dejjem xtakt naghmel) billi ngharrathom chif iżommu saħħithom, illi hi l'actar ħaġa meħtieġa fid-dinja. Ghallum, ghedtilcom x'in hu il ħsieb tieghi; f'numru ieħor, nibda nitchellem fuk is-saħħa tat-trabi. L. MANCHÈ

Ma dûar id-dinja

Fil 25 ta Jannar li ghadda, il Papa innomina il MonsinjurVinceslaŭ Cordeschi,Segretarju tal Ischejjel u il Monsinjur Frangiscu Pascucci Segretarju tal Opri Cattolici, scond id-decriet li ħareġ fl'eŭŭel tal istes xahar.

—Telegramma tal istess ġurnata iħabbar minn Vienna, il funerali sollenni li saru fil Catidral ta *San Stiefnu* bl'acbar unuri tal Cnisja u civili, lil-Nunzju Monsinjur Bavono. Iffunzjona il Cardinal Nagl, assistit mil Cleru. Chienu jirrapresentaŭ l'Imperatur, l'Arciduca Frangiscu Ferdinandu, l'Arciduchessa Marija Annunzjata, il Granduchessa tat-Toscana, bit-tfal il bniet taħħa u l'Arciduchessi Marija Cristina, Marija Valerja u Isabella: l'Arciduchi bghatu irrappresentanti taħħom ucoll u chien hemm ħafna cbarat oħra diplomatici.

— F'Patòla, inkatghet blata cbira mil muntanja u difnet taħtha tnejn min-nies: Fabrizju Amoroso u Giuseppina Battista, li chienu kieghdin f'gharix tar-ramel.

—Il Ministru tal gŭerra Torc ghażel 20 fost l'aħjar uffcjali li ghandu u bghathom Franza biex jitghallmu l'avjazjoni, jigifieri jimxu fl'ajru bil blalen. L'istess ghamel il Ministru tal gŭerra tal Bulgarja u iddecida ucoll li jordna xi *areoplani* (blalen tal ajru) minn tal aħħar ghamla, biex jaħdmu bihom il Militari ta dac il Pajjiż.

—Il Conti ta Torinu mar Berlin, mistieden ghall maghmudija tat-tifel talPrincep Ereditarju, accompanjat mis-Segŭitu tieghu u minn ŭieħed mill'Ajjutanti il cbar tar-Re: il Parrinijet chienu ir-Rġejjen Elena u Margherita tal Italia.

—Il Prim Ministru tal Inghilterra, Asquith, flimchien mat-tifla tieghu, marru Siracusa fit-23 ta Jannar li ghadda biex iżuru l'antichità: chienu alloggiati fil *Villa Politi*. Minn hemm telku ghall Taormina u ghall Catanja.

F24 tax-xahar li ghadda, id-Daily Telegraph gharraf li il viaġġ tad-Duca u tad-Duchessa ta Connought ghall New York haŭŭad il belt collha imħabba il festi u il pranzi li saru hemm ad unur tad Duchi, ghaliex il familji tal cbarat collha ippretendeŭ li stedin: l'Ambaxxata Ingliża żammet sal aħħar mument segrieta l'ismijet tal mistiednin.

—Fil 24 tal istess xahar, il Ministru ta Spanja Canalejas, ŭara li chellu lakgha mar-Rè Alfonsu, kal li m'hux tas seŭ li hemm it-taħŭid bejn il Ministri, imma dac li chien jinghad chienu collha klajja ta xi uħud min-nies tal Parlament.

—Fil Parlament Francis ghadhom sejjrin bix-xoghol fuk il Ligi tal Eezzjonijet.

L. MUSCAT

Il Chittieba taghna

Min jicteb f'din il gażetta ma ghandux ghal fejn jinħeba. Anzi, f'cumpanija bħal din, il chittieba taghna, min ghal ħaġa u min ghal oħra, collha jaghmlu onur lil xulxin. Imma x' uħud minnhom ghadhom ġodda u oħrajn ma iridux ibiddlu l' isem li huma imdorrija jidhru biħ. Nghidu, mela, ftit min huma.

Is-Sur Giann Vassall (l'Aŭtur tal *Muftieħ*), il Curunell Manchè, il Procuratur Legali Asciak, u is-Seculari l' oħrajn li ħierġin illum *b' isimhom sħiħ*, m' hemmx bżonn nerġghu insemmuhom haŭn: huma nies maghrufin biż-żejjed u cull-ħadd jaf x' irodd-u. Bihom biss, il *Habib* juri x' chittieba tal ħeġġa ghandu.

Hecc ucoll nghidu ghall *Monsinjur Gaŭci* u ghall *Prof. Dun Carm Psaila*. Min, f'Malta u Ghaŭdex chif iduru, ma jafx li huma żeŭġ Sacerdoti mill'aħjar u Letterati, mhux biss bit-Taljan u il Latin, imma bl' Ingliż u b' ilsna oħra ucoll.

Ghandna, 'mbaghd, il daŭc li jiffirmaŭ *Dun Paŭl, Dun Gŭann* u *C. M. D.* Tafu min huma daŭn? L'eŭŭel ŭieħed, *Monsinjur* DUN PAŬL *Galea*, li chien Rettur tas-Siminarju u issa Canonicu tal Catidral; it-tieni, id-*Duttur* DUN GŬANN *Gaŭci*, li hu iċ-Cerimonjer tal Iskof u sejjer jibda ifis-srilcom chif ghandcom iggibu ruħcom fil Cnisja; u *C.M.D.* in-Nutar *Carlu Micallef Decaro*, l'Aŭtur tal *Hajja ta San Paŭl*, li chiteb tant fis-*Salib* u f'gażetti oħra.

Iżda, ghad ghandna oħrajn, ghax ma irnexxielniex insibu ŭisa biż-żejjed biex inżanżnu il Chittieba collha fl'eŭŭel ħarġa: ghandna il *Dun Manŭel*, dac stess li chien jiffirma hecc bnadijet oħra: jigifieri *Monsinjur Canonicu Dun Manŭel Vassall*, Professur tal Ligi Canonica fl' Università; u is-Sur Bert Cesareo, li cull-tant ghandu jicteb xi poeżija ghalina; u il Procuratur Legali Giuseppi Żammit, li bi ħsiebn ifisser x'ra u x'deherlu fis-safar tieghu sa ġeŭŭa l'America; u is-Sur Gulielmu Arena, li cull-ħadd jaf chif jicteb bil Malti; is-Sur Mifsud-Bonnici u *tnejn oħra*, li ghadhom ma taŭniex is-sensja biex insemmuhom.

Fuk *Fra Meliton*, li jidher il gimgha id-dieħla b'articlu fuk il *Lingŭa taljana*, ma nistghu nghidu xejn, ghax jitmeżmeż minn collox. Inkas *x'Laŭrja* ghandu ma iridna intarrfu. Imma li hu ragel gharef u patriott cbir, taraŭħ intom stess minn dac li jicteb.

L'eŭŭel *Rumanz*, li ma bdejniex noħorġuħ illum imħabba in-nukkas tal ŭisa, icun *Omm tas-seŭ u Omm taparsi*, ta F. Martinengo (*Madre e Madrigna*), maklub mit-Taljan ghall Malti min Monsinjur Galea (*Dun Paŭl*): Rumanz li ghad isaħħarcom bi ġmielu u bin-nisġa tieghu. Il gimgha id-dieħla ħatucom takraŭħ sgur, ghax tas-seŭ li m'hux ta min itellifulcom.

Il Moghdija taż-Żmien bil loghob tax-*Xaradi* u ħŭejjeġ hecc, li ghaliha nibkghu natu il premji, rafa ħsiebha ŭieħed mill'istudenti tal Ligi fl'Università (*Ivo M.A.*)

Daŭn huma il Chittieba taghna.

MOGHDIJA TAŻ-ŻMIEN.

XARADA 'MRICBA

Hames ittri: *l'eŭŭel tnejn*
tħobb tismaħħom, basta b'xejn:
imma *tlieta* m'haŭnx biccier
li jaħmilhom fuk li traf:
u jecc int ragel sincier
inkas bl'*erbgha* ma trid taf.
Hamsa hakkhom cull rispett:
kieghdin haŭn u l'acbar nett.

Min jibghatilna it-tifsira tajjba ta din ix-*Xarada 'mriccba* sa nhar it-tlieta fil-ghaxija, ingibu ismu fit-tieni ħarġa taghna; u daŭc li, sa gheluk l'eŭŭel erba' xhur tal *Habib*, icunu fissru seŭŭa tlieta jeŭ actar minn dan il loghob, naghmlu ix-xorti bejniethom: u min jitla fosthom, natuħ NAZJU ELLUL (ġrajja maltin ta żmien il Francisi — ctieb ta G. Muscat-Azzopardi, li fiħ 330 faccata u ghaxar stampi, sitta minnhom tal Pittur Calì; u li jinbieħ xelin u disa' soldi, jigifieri ŭisk actar milli iħallas fl'erba, xhur l'imsieħeb tal *Habib*). Aħna ma 'nŭieghdux ŭisk, ghax ma ghandniex kliħ: imma dac li 'nŭieghdu natuħ malajr.